

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПАРАДИГМА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СЕРГІЯ ВОЛКОВА: КУЛЬТУРА, МИСТЕЦТВО, ОСВІТА В НОВОМУ ВИМІРІ

Гармель

Оксана Володимирівна

кандидат мистецтвознавства,
доцент, вчений секретар
Київського інституту музики
ім. Р. М. Глієра

Гармель

Оксана Владимировна

кандидат искусствоведения,
доцент, учёный секретарь
Киевского института музыки
им. Р. М. Глиера

Oksana Harmel

Ph.D. in History and Theory
of Arts, Associate Professor,
Scientific Secretary
of R. Glier Kyiv Institute
of Music

***Анотація.** Статтю присвячено науковому доробку доктора культурології, професора Сергія Михайловича Волкова. Окреслено обсяг наукових інтересів, розглянуто основні роботи в хронологічній динаміці. Акцентовано увагу на методологічних засадах наукової діяльності, пов'язаних з регіональною культурологією. Узагальнено досвід науковця в комунікації з вченими-культурологами Інституту культурології НАМ України з погляду інституційної процесуальності формування культурологічної думки в Україні. Підкреслено внесок Сергія Михайловича Волкова у вивчення динаміки інституалізації мистецької освіти в Україні ХХ–ХХІ ст.*

***Ключові слова:** мистецька освіта, інституалізація, регіональна культурологія, дослідження Сергія Волкова.*

Сучасна наукова культурологічна думка в Україні, набуваючи динамічного розвитку, характеризується активним формуванням розгалуженої системи актуальних напрямів досліджень. Серед них особливе місце посідають фундаментальні напрями, які покликані ґрунтовно вивчати такі аспекти функціонування культури, які є важливими для значного періоду національної історії. Нині вони потребують сучасного осмислення через залучення мультидисциплінарного підходу, який сприяє усвідомленню культурних подій у широкому контексті. Один із таких актуальних напрямів, пов'язаний з дослідженням культуротворчого дискурсу мистецької освіти в Україні, запропонований у наукових студіях доктора культурології, професора Сергія Михайловича Волкова.

Наукова думка С.М. Волкова розгорнута в значному обсязі культурологічних розвідок (більш як 40), серед яких — фундаментальна монографія “Інституалізовані соціокультурні системи: регіональна специфіка та динаміка” [3]. Дослідник, вибудовуючи свою концепцію, залучає інформацію з великої кількості аспектів, що торкаються культурно-освітніх процесів в Україні, системно осмислює їх та розкриває особливості історичної трансформації.

Поштовхом до наукового пошуку стала впевненість у тому, що мистецька освіта є важливою складовою культури, яка відображає, формує та транслює певне світоба-

чення, естетичне світосприйняття, духовні та моральні цінності, зберігає традиції та сприяє розкриттю творчого потенціалу нації. Адже “кожна нація виробляла та вдосконалювала властиві лише їй форми й методи передання художнього досвіду, здійснюючи в такий спосіб свій внесок до загальнолюдського цивілізаційного поступу. Цінність цього поступу, як ми вже сьогодні бачимо, полягає не в поглинанні здобутків кожної національної культури, а саме в збереженні їхньої самобутності, специфічності, різноманітності” [3, 8]. Разом з тим, у сучасній українській культурології питання формування та інституалізації форм і методів передавання художнього досвіду потребувало цілісного підходу. Це й визначило основний науковий інтерес дослідника.

Центральними концептами робіт С.М. Волкова є “культура”, “мистецтво”, “освіта”. Саме на їхньому перетині осмислюється мистецька освіта та розкривається специфіка її інституалізації як системи. Тут важливо відзначити методологічний акцент автора: “Для розгляду динаміки інституалізації системи мистецької освіти в культурі України важливо розмежувати поняття культури як метасистеми, що охоплює всі аспекти людської діяльності, і як галузі, коли під культурою мають на увазі певний аспект суспільного життя, галузь, що забезпечує сферу духовного життя людей і яка функціонує через різні структурні утворення. <...> Розглядаючи мистецьку освіту як діяльність мистецьких навчальних закладів, ми бачимо, що мистецька освіта є результатом формування загальної культури людини, її духовності, складовою всієї метасистеми культури” [3, 13].

Заглиблення дослідника в обрану тему відкрило значну проблемну ситуацію: нерівномірність наукового осмислення культурно-мистецьких здобутків різних регіонів України, що було зумовлено перебігом історії ХХ століття, зокрема суспільно-політичними обставинами, які характеризувалися тотальною централізацією управління в різних сферах суспільного життя, знищенням думок про регіональне мистецьке розмаїття, створенням суспільного погляду на українську культуру як однорідне явище. Таким чином, викрис-

талізувалася генеральна лінія наукового пошуку — вивчення історико-культурних та мистецько-освітніх процесів, що відбувалися в ХХ столітті в регіонах України. Одночасно визначився основний методологічний “вектор” — методологія регіональної культурології, згідно з якою “кожне історичне, культурне, мистецьке явище регіону повинно розглядатися як цілісний самодостатній феномен у специфічності його регіональних проявів і як вагома складова національної культури в її зв'язках із досягненнями й здобутками інших регіонів” [12, 88]. Залучення цієї методології в результаті сприяє відновленню цілісності бачення соціокультурних процесів.

Важливо зазначити, що наукова думка С.М. Волкова спочатку рухалася від сьогодення до історичного минулого. Складний злам 90-х років ХХ століття, який був породжений кризою і світогляду, і політико-економічної системи, і соціокультурного виміру життя, спонукав до теоретичного аналізу ситуації в освіті (і в мистецькій освіті як важливому чиннику збереження національної ідентичності) для здійснення розумного вибору подальшого шляху. Результатом цього аналізу стало укладення навчального посібника “Мистецька освіта в культурі України 90-х років ХХ століття” [6].

Та після усвідомлення ситуації для дослідника стає зрозумілим, що вирішити питання неможливо без глибинного історичного аналізу, засвоєння історичного досвіду ХХ століття та його співставлення із сьогоденням. Адже “ХХ століття в історії культури України за насиченістю фактами, іменами, колізіями, тенденціями перевищує всі разом узяті попередні століття існування мистецьких навчальних закладів. Для дослідника названого періоду з'являється можливість побудувати на базі вивчення генезису їх інституалізації науково обґрунтовану концепцію соціокультурної динаміки соціосистеми за умови конструювання типологічних феноменальних рядів” [3, 11].

Вивчення 20-х років ХХ століття як першого історичного періоду, що відіграв важливу роль у процесах інституалізації мистецької освіти України, представлено в роботах С.М. Волкова “Мистецька освіта в транс-

формаційних процесах українського суспільства 20-х років ХХ ст.” [9], “Ретроспекція мистецької освіти в українському суспільстві ХХ–ХХІ ст.” [18], узагальнено в першому розділі монографії “Інституалізовані соціокультурні системи: регіональна специфіка та динаміка” [3, 18–50]. У них, зокрема, відзначено проголошення українізації освіти як стратегії діяльності державних органів, реорганізацію управління системою освіти, зміну концепції діяльності мистецьких навчальних закладів, яка до того мала приватний характер та виконувала завдання освіти населення й розширення його культурного прошарку, а тепер стала знаряддям “пролетаризації” освіти та механізмом ідейно-виховної роботи. Також простежено позитивні тенденції: “мистецька освіта дедалі більше заявляє про себе як самостійна система” [3, 203]. Важливим кроком у цьому стало визнання консерваторій та інших закладів мистецької освіти як вищих навчальних закладів, до навчальних планів яких були додані комплекси загальноосвітніх дисциплін. За даними архівних документів ЦДАВО вдалося встановити, що 3 травня 1918 року вперше в назві державної установи з культурно-освітніх питань з’явилося слово “мистецтво” (Міністерство освіти і мистецтв) [3, 39]. Відзначено й проблемні аспекти формування мистецької освіти 20-х років: недосконалість управлінської системи, неодноразове реформування та масштабні експерименти над освітньою системою, що призводило до нехтування академічними традиціями у творчих доробках регіональних мистецьких шкіл та нестабільності роботи.

Наступні десятиліття історії мистецької освіти України виокремлені в роботах “Формування художньої культури України: особливості регулятивних методів культури і освіти 30-х років ХХ ст.” [22], “Модуси інституалізації української культури: культурно-освітні практики 40-х років ХХ століття” [11]. У них на основі дослідження значного обсягу архівних матеріалів виявлено особливості інституалізації культурно-освітньої сфери, які були пов’язані з культом особи в Радянському Союзі та зумовлені зруйнованим станом економіки в результаті Другої світової війни.

Категоричний державний контроль, який був характерним для тогочасного тоталітарного суспільства, уніфікував організаційну діяльність мистецьких навчальних закладів та ідеологізував зміст освіти. Разом з тим С.М. Волкову вдалося за архівними документами простежити динаміку відновлення мистецької інфраструктури кожного регіону України, що, своєю чергою, стимулювало відродження й розширення мережі навчальних закладів мистецької освіти. Регіональний підхід дещо “оживив” уніфікований погляд на мистецьку історію України того часу, розкрив логіку поступового виникнення мистецьких навчальних закладів фактично в усіх регіонах України. Важливим зауваженням дослідника щодо цього історичного періоду є також активне залучення до наукової роботи мистецтвознавців (з другої половини 30-х років ХХ століття), що, своєю чергою, підсилило вимоги до якості мистецької освіти.

Використання методології регіональної культурології сприяло виявленню позитивних моментів функціонування мистецької освіти в Україні в період від 50-х до 80-х років ХХ століття — ідеологічно мінливий час, у якому поєдналась зовнішня стабільність з поступовим акумулюванням внутрішнього напруження [2; 8; 3, 100–144]. Так, серед моментів, які сприяли поширенню мистецької освіченості, дослідник вирізняє активне залучення до навчання молоді з периферії, проведення з боку уряду роботи щодо рівномірного розподілу культурних сил для швидкого зростання районних економічних центрів як центрів культури, відкриття мережі культурно-освітніх навчальних закладів не тільки в обласних культурних центрах, а й у містах обласного підпорядкування центрального та західного регіонів, зростання ролі концертно-виконавських організацій, до діяльності яких залучались студенти, значне поширення системи навчання без відриву від виробництва тощо. Загалом, “<...> система підготовки мистецьких кадрів набуває своєї цілісності й неперервності. <...> Регіональне культурне розмаїття впорядковувалося, хоча й заполітизованим, але професійно централізованим галузевим управлінням” [3, 208]. І як результат цього, “у 60-70-х роках в Укра-

їні відбуваються помітні зрушення в питанні престижності галузі музично-естетичного виховання в загальноосвітніх закладах, зумовлені стабільністю економіки й розвитку суспільства, певною демократизацією мистецтва, діяльністю прогресивно налаштованих діячів культури” [3, 209]. У 80-ті роки, за спостереженнями науковця, завершився багаторічний процес стабілізації інституалізованої системи мистецької освіти, яку склали спеціалізовані навчальні заклади чотирьох типів (дитячі школи естетичного виховання, середні спеціальні навчальні заклади, середні спеціальні загальноосвітні школи, вищі навчальні заклади).

Особливо гостро проблематика мистецької освіти постала з 90-х років ХХ століття — часу активної трансформації суспільної системи країни та пошуку власного шляху розвитку, який іноді нагадував броунівський рух. Аналізу цієї складної історичної ситуації присвячено значну кількість робіт С.М. Волкова. У них порушено багато актуальних питань та залучено широке коло інформації для формулювання висновків: ґрунтовне вивчення сучасної державної політики в галузі освіти та управління мистецькою сферою [10; 7; 15], дослідження європейського освітнього досвіду щодо його успішності та доречності інтеграції з національною освітньою системою в галузі мистецтва [4; 5; 21], розкриття принципів формування змісту освіти на сучасному етапі [16], визначення ролі особистості у світлі нових парадигм функціонування мистецьких навчальних закладів [13; 14], вивчення регіональної освітньо-мистецької проблематики в аспекті сучасних соціокультурних проблем [17; 19], розкриття ролі вищих музичних навчальних закладів у збереженні екології культури [1] та ін. У цих роботах висновки дослідника природно ґрунтуються не лише на аналізі сучасної ситуації, а й спираються на усвідомлення історії інституалізації мистецької освіти в Україні.

Окремої уваги заслуговує стиль мислення С. М. Волкова як науковця, що безпосередньо відображається в стилі наукового тексту, його структурі, змістовності та ступені інформативної щільності. У розгляді кожного історичного періоду щодо регіональної спе-

цифіки функціонування системи мистецької освіти спостерігається органічне поєднання чітко структурованої документальної хроніки з логічними теоретичними узагальненнями, що одразу створює ефект одночасного огляду історичного полотна з усвідомленням його значення. “Багаточаровість” наукової оповіді, розгалужена система зв’язків виникає завдяки оперуванню інформацією з різних соціокультурних “площин”: історії, політики, ідеології, культури, освіти, мистецтва, управління в галузі культури і мистецтва, внутрішньої динаміки мистецьких процесів тощо. Інформативна насиченість наукових досліджень зумовлена широким залученням архівної документації (зокрема, з Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву громадських організацій України) та її аналізом. На сторінках досліджень згадується значна кількість діячів культури та мистецтва, що сприяє створенню “живого” портрета епохи, його персоналізації. Також привертає увагу окрема структурна складова монографії “Інституалізовані соціокультурні системи: регіональна специфіка та динаміка” — стисла змістовна інформація про мистецькі навчальні заклади України, інкрустована в наукову оповідь відповідно до хронології їх заснування, що додає наочності та індивідуалізації регіональній динаміці мистецької освіти.

Думка справжнього науковця рухається за принципом розгортання спіралі: початкова ідея-виток залишається стрижнем, а мисленевий пошук постійно розширює інформаційне поле, залучаючи нові контексти й виміри та поглиблюючи на новому витку суттєві думки попередніх роздумів. Свою “наукову спіраль” продовжує розгортати С.М. Волков. У одній з нових робіт він, залишаючись у “полі тяжіння” культуротворчої проблематики мистецьких і освітніх процесів, звернувся до актуальної теми — вивчення сучасних модусів дитячої субкультури [20]. І це симптоматично, адже за твердженням дослідника, “мистецька освіта була й до сьогодні залишається органічною, невіддільною і самостійною частиною феномену культури України. Вона функціонує в полі проблем таких систем організації люд-

ської діяльності, як мистецтво, освіта, культура, є органічно вписаною в соціокультурну сферу і своє основне завдання — виховання освіченої, духовно багатой людини, особистості — вирішує власними, притаманними тільки їй засобами” [3, 211].

Узагальнюючи значення досліджень доктора культурології, професора С.М. Волкова для сучасної української культурологічної науки, доречно звернутися до важливого зауваження академіка Ю.П. Богуцького про те,

що в них “запропоновано новий напрям вітчизняного наукознавства, а саме: історію мистецької освіти” [3, 7]. Перспективність цього напрямку демонструє сучасна культурна ситуація, у якій відбувається пошук нової парадигми мистецької освіти, що має поєднати унікальну національну традицію з провідними європейськими досягненнями. Успішність пошуку — у ґрунтовному аналізі історичного досвіду, який відкриє шлях для правильного сучасного вибору.

Література / References:

1. **Волков С.** Вищі музичні навчальні заклади України та їх роль у збереженні екології культури. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки. Мистецькі обрії*. 2009. Вип. 2 (11). Ін-т пробл. сучасн. мист-ва Акад. мист-в України. Наук. керівник теми і голова наук. ред. І.Д. Безгін. Київ: ІПСМ АМУ; КЖО “Софія”. 2009. С. 311–318.
2. **Волков С.** Інституалізація мистецьких практик у культурі України 50-х років XX століття. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць*. Вип. XXVI. Київ: Міленіум, 2011. С. 68–80.
3. **Волков С.** Інституалізовані соціокультурні системи: регіональна специфіка та динаміка. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2010. 248 с.
4. **Волков С.** Компаративний аналіз систем мистецької освіти в Україні та деяких європейських країнах. *Українське музикознавство: Науково-методичний збірник*. Упорядкування І.А. Котляревського. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. Вип. 29. С. 18–23.
5. **Волков С.** Концептуальні засади мистецької освіти — проблеми європейської інтеграції. *Київське музикознавство. Культурологія та мистецтвознавство: Зб. статей*. Вип. 18. Київ: КДВМУ ім. Р.М. Глієра, 2005. С. 233–241.
6. **Волков С.** Мистецька освіта в культурі України 90-х років XX століття. Навчальний посібник. Київ, 2006. 207 с.
7. **Волков С.** Мистецька освіта в культурі України: нові парадигми управління культурою. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Зб. наук. праць*. Вип. 3. Київ, 2004. С. 40–44.
8. **Волков С.** Мистецька освіта в реаліях соціокультурних процесів 60-х років. *Культура України: Зб. наук. праць*. Вип. 35. Харків: ХДАК, 2011. 299 с.
9. **Волков С.** Мистецька освіта в трансформаційних процесах українського суспільства 20-х років XX ст. *Культура України: Зб. наук. праць*. Вип. 32. Харків: ХДАК, 2010. С. 4–17.
10. **Волков С.** Мистецька освіта в Україні в контексті сучасних трансформаційних процесів (управлінський аспект). *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць*. Випуск VII. Частина II. Київ, 2001. С. 185–198.
1. **Volkov S.** (2009). Vy'shhi muzy'chni navchal'ni zaklady' Ukrainy' ta yix rol' u zberezheni ekologiyi kul'tury'. *Aktual'ni problemy' my'stecz'koyi prakty'ky' i my'stecztvoznavchoyi nauky'*. My'stecz'ki obriyi. 2009. Vy'p. 2 (11). In-t probl. suchasn. my'st-va Akad. my'st-v Ukrainy'. Nauk. kerivny'k temy' i golova nauk. red. I.D. Bezgin. Ky'yiv: IPSM AMU; KZhO “Sofiya”. P. 311–318.
2. **Volkov S.** (2011). Insty'tualizaciya my'stecz'ky'x prakty'k u kul'turi Ukrainy' 50-x rokiv XX stolittya. *Aktual'ni problemy' istoriyi, teoriyi ta prakty'ky' xudozhn'oyi kul'tury'*: Zb. nauk. pracz'. Vy'p. XXVI. Ky'yiv: Milenium. P. 68–80.
3. **Volkov S.** (2010). *Insty'tualizovani sociokul'turni sy'stemy': regional'na specy'fikata dy'namika*. Ky'yiv: Insty'tut kul'turologiyi NAM Ukrainy'. 248 p.
4. **Volkov S.** (2000). Komparaty'vny'j analiz sy'stem my'stecz'koyi osvity' v Ukraini ta deyaky'x yevropejs'ky'x krayinax. *Ukrayins'ke muzy'koznavstvo: Naukovo-metody'chny'j zbirny'k*. Uporyadkuvannya I.A. Kotlyarevs'kogo. Ky'yiv: NMAU im. P.I. Chajkovs'kogo, Vy'p. 29. P. 18–23.
5. **Volkov S.** (2005). Konceptual'ni zasady' my'stecz'koyi osvity' — problemy' yevropejs'koyi integraciyi. *Ky'yivs'ke muzy'koznavstvo. Kul'turologiya ta my'stecztvoznavstvo: Zb. statej*. Vy'p. 18. Ky'yiv: KDVMU im. R.M. Gliyera. P. 233–241.
6. **Volkov S.** (2006). *My'stecz'ka osvita v kul'turi Ukrainy' 90-x rokiv XX stolittya*: Navchal'ny'j posibny'k. Ky'yiv. 207 p.
7. **Volkov S.** (2004). My'stecz'ka osvita v kul'turi Ukrainy': novi parady'gmy' upravlinnya kul'turoyu. *Visny'k Derzhavnoyi akademiyi kerivny'x kadriv kul'tury' i my'stecztv*: Zb. nauk. pracz'. Vy'p. 3. Ky'yiv. P. 40–44.
8. **Volkov S.** (2011). My'stecz'ka osvita v realiyax sociokul'turny'x procesiv 60-x rokiv. *Kul'tura Ukrainy'*: Zb. nauk. pracz'. Vy'p. 35. Xarkiv: XDAK. 299 p.
9. **Volkov S.** (2010). My'stecz'ka osvita v transformacijny'x procesax ukrayins'kogo suspil'stva 20-x rokiv XX st. *Kul'tura Ukrainy'*: Zb. nauk. pracz'. Vy'p. 32. Xarkiv: XDAK. P. 4–17.
10. **Volkov S.** (2001). My'stecz'ka osvita v Ukraini v konteksti suchasny'x transformacijny'x procesiv (upravlins'ky'j aspekt). *Aktual'ni problemy' istoriyi, teoriyi ta prakty'ky' xudozhn'oyi kul'tury'*: Zb. nauk. pracz'. Vy'pusk VII. Chasty'na II. Ky'yiv. P. 185–198.

11. **Волков С.** Модуси інституалізації української культури: культурно-освітні практики 40-х років XX століття. *Культурологічна думка: Щорічник наук. праць*. № 3. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2011. С. 101–109.
12. **Волков С.** Нові тенденції розвитку культурологічної думки в Україні. *Культурологічна думка: Щорічник наук. праць*. № 1. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2009. С. 86–91.
13. **Волков С.** Особистість в світлі нових парадигм функціонування мистецьких навчальних закладів. До проблеми інтеграції освітніх систем. *Київське музикознавство. Культурологія та мистецтвознавство: Зб. статей*. Вип. 15. Київ: КДВМУ ім. Р.М. Глієра, 2004. С. 243–247.
14. **Волков С.** Особистості директорів КДВМУ ім. Р.М. Глієра в дзеркалі історії професійної мистецької освіти України. *Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського*. Вип. 75. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2009. С. 252–267.
15. **Волков С.** Особливості адаптації регулятивних методів культури та освіти в Україні. *Культурологічна думка: Щорічник наук. праць*. № 2. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2010. С. 112–120.
16. **Волков С.** Принципи формування змісту освіти: традиції і сучасність. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. Вип. XII. Київ, 2004. С. 200–212.
17. **Волков С.** Регіональні особливості становлення творчих шкіл України: освітнянський аспект. *Музика в просторі сучасності: друга половина XX — початок XXI ст.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського*. Вип. 68. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2007. С. 222–228.
18. **Волков С.** Ретроспекції мистецької освіти в українському суспільстві XX–XXI ст. *Культурологічна думка: Щорічник наук. праць*. № 5. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2012. С. 56–66.
19. **Волков С.** Роль мистецького регіонального навчального закладу у культуротворенні. *Культура України: цілісність у регіональній різноманітності: Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.*, Київ, 19 листопада 2008 р. Київ: ДАКККіМ, 2008. С. 160–164.
20. **Волков С.** Сучасні модуси дитячої субкультури як чинник культуротворчих процесів в Україні. *Культурологічна думка: Щорічник наук. праць*. № 12. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2017. С. 7–19.
21. **Волков С.** Українська та світова системи мистецької освіти: проблема сумісності у пострадянські часи. *Естетика і практика мистецької освіти: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського*. Вип. 74. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2008. С. 79–89.
22. **Волков С.** Формування художньої культури України: особливості регулятивних методів культури і освіти 30-х років XX ст. *Культура України. Зб. наук. праць*. Вип. 33. Харків: ХДАК, 2011. С. 4–19.
11. **Volkov S.** (2011). Modusy` insty`tualizaciyi ukrayins`koyi kul`tury`: kul`turno-osvitni prakty`ky` 40-x roktiv XX stolittya. *Kul`turologichna dumka: Shhorichny`k nauk. pracz`*. # 3. Ky`yiv: Insty`tut kul`turologiyi NAM Ukrayiny`. P. 101–109.
12. **Volkov S.** (2009). Novi tendenciyi rozvy`tku kul`turologichnoyi dumky` v Ukrayini. *Kul`turologichna dumka: Shhorichny`k nauk. pracz`*. # 1. Ky`yiv: Insty`tut kul`turologiyi NAM Ukrayiny`. P. 86–91.
13. **Volkov S.** (2004). Osoby`stist` v svitli novy`x parady`gm funkcionuvannya my`stecz`ky`x navchal`ny`x zakladiv. Do problemy` integraciyi osvitnix sy`stem. *Ky`yivs`ke muzy`koznavstvo. Kul`turologiya ta my`stecz`tvoznavstvo: Zb. statej*. Vy`p. 15. Ky`yiv: KDVMU im. R.M. Gliyera. P. 243–247.
14. **Volkov S.** (2009). Osoby`stosti dy`rektoriv KDVMU im. R.M. Gliyera v dzerkali istoriyi profesijnoyi my`stecz`koyi osvity` Ukrayiny`. *Naukovy`j visny`k NMAU im. P.I. Chajkovs`kogo*. Vy`p. 75. Ky`yiv: NMAU im. P.I. Chajkovs`kogo. P. 252–267.
15. **Volkov S.** (2010). Osoby`vosti adaptaciyi regulyaty`vny`x metodiv kul`tury` ta osvity` v Ukrayini. *Kul`turologichna dumka: Shhorichny`k nauk. pracz`*. # 2. Ky`yiv: Insty`tut kul`turologiyi NAM Ukrayiny`. P. 112–120.
16. **Volkov S.** (2004). Pry`ncy`py` formuvannya zmistu osvity`: trady`ciyi i suchasnist`. *Aktual`ni problemy` istoriyi, teoriyi ta prakty`ky` xudozhn`oyi kul`tury`*. Vy`p. XII. Ky`yiv. P. 200–212.
17. **Volkov S.** (2007). Regional`ni osobly`vosti stanovlennya tvorchy`x shkil Ukrayiny`: osvityans`ky`j aspekt. *Muzy`ka v prostori suchasnosti: druga polovy`na XX — pochatok XXI st.: Naukovy`j visny`k NMAU im. P.I. Chajkovs`kogo*. Vy`p. 68. Ky`yiv: NMAU im. P.I. Chajkovs`kogo. P. 222–228.
18. **Volkov S.** (2012). Retrospekciyi my`stecz`koyi osvity` v ukrayins`komu suspil`stvi XX — XXI st. *Kul`turologichna dumka: Shhorichny`k nauk. pracz`*. # 5. Ky`yiv: Insty`tut kul`turologiyi NAM Ukrayiny`. P. 56–66.
19. **Volkov S.** (2008). Rol` my`stecz`kogo regional`nogo navchal`nogo zakladu u kul`turotvorenni. *Kul`tura Ukrayiny`: cilisnist` u regional`nij riznomanitnosti: Zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf.*, Ky`yiv, 19 ly`stopada 2008 r. Ky`yiv: DAKKKiM. P. 160–164.
20. **Volkov S.** (2017). Suchasni modusy` dy`tyachoyi subkul`tury` yak chy`nny`k kul`turotvorchy`x procesiv v Ukrayini. *Kul`turologichna dumka: Shhorichny`k nauk. pracz`*. # 12. Ky`yiv: Insty`tut kul`turologiyi NAM Ukrayiny`. P. 7–19.
21. **Volkov S.** (2008). Ukrayins`ka ta svitova sy`stemy` my`stecz`koyi osvity`: problema sumisnosti u postradyans`ki chasy`. *Estety`ka i prakty`ka my`stecz`koyi osvity`: Naukovy`j visny`k NMAU im. P.I. Chajkovs`kogo*. Vy`p. 74. Ky`yiv: NMAU im. P.I. Chajkovs`kogo. P. 79–89.
22. **Volkov S.** (2011). Formuvannya xudozhn`oyi kul`tury` Ukrayiny`: osoby`vosti regulyaty`vny`x metodiv kul`tury` i osvity` 30-x roktiv XX st. *Kul`tura Ukrayiny`. Zb. nauk. pracz`*. Vy`p. 33. Xarkiv: XDAK. P. 4–19.

Гармель Оксана Владимировна

Междисциплинарная парадигма научных исследований Сергея Волкова: культура, искусство, образование в новом измерении

Аннотация. Статья посвящена научным исследованиям доктора культурологии, профессора Сергея Михайловича Волкова. Очерчен круг научных интересов, представлен обзор основных работ в хронологической динамике. Акцентируется внимание на методологических принципах научной деятельности, связанных с региональной культурологией. Обобщен опыт исследователя в коммуникации с учеными-культурологами Института культурологии НАИ Украины с точки зрения институциональной процессуальности формирования культурологической мысли в Украине. Подчеркнут вклад С. М. Волкова в изучение динамики институализации художественного образования в Украине XX–XXI вв.

Ключевые слова: художественное образование, институализация, региональная культурология, исследования Сергея Волкова.

Oksana Harmel

Interdisciplinary Paradigm of Scientific Research of Serhii Volkov: Culture, Art, Education in a New Dimension

Summary. The article is devoted to the coverage of the scientific work of a doctor of cultural studies, Professor Serhii Volkov. The experience of the combination of administrative regulation and scientific search of the academic secretary (from 2008 to 2015) in the context of forming of the image of a scientific institution — the Institute of Cultural Studies of the Ukrainian National Academy of Sciences in the initial stage of activity is revealed.

The problem of combining the scientific interests of the scientist with the study of the socio-cultural space of the country, socio-cultural systems and cultural and artistic practices, in particular, artistic education, with managerial pragmatism of the administrator in creating a positive scientific image of the first organization in Ukraine, which statutory task was to develop a new science — Cultural Studies is explored.

The article shows how the prognostic line of scientific research of S. M. Volkov in the study of historical-cultural and artistic-educational processes that took place in the 20th century in various regions of Ukraine and the related activity of the Institute of Cultural Studies at the stage of the organization decade anniversary has taken a definite shape.

The author analyses the path of the researcher's return, which for a decade remained in the field of culturological problems of artistic and educational processes, to conduct a fundamental study related to the study of the modus of modern subcultures, in particular, the children's subculture.

The experience of S. M. Volkov in the communication with scientists — culturologists of the Institute of Cultural Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine from the point of view of the institutional procedurality of the formation of cultural thought in Ukraine is generalized. The circle of scientific interests is outlined, main works in chronological dynamics are considered. The emphasis is placed on the methodological principles of scientific activity related to regional culturology. The contribution of S. M. Volkov to the study of the dynamics of institutionalization of artistic education in Ukraine in the XX–XXI centuries is emphasized.

Keywords: culturological thought, institutionalization of cultural studies, regional cultural studies, research of the Institute of Culturology of the National Academy of Sciences of Ukraine.